

Guidade turer till anlagda våtmarker inom Rååns avrinningsområde

2003-2009

Ingegerd Ljungblom

På uppdrag av Rååns vattendragsförbund

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattning.....	3
Bakgrund.....	4
Antalet besökande växer.....	5
Fyra exkursionsmål.....	6
Bilder från informationsturerna.....	7
BILAGA 1.....	9
BILAGA 2.....	10
BILAGA 3.....	11

Sammanfattning

Rååns Vattendragsförbund har sedan år 2003 årligen, med undantag år 2006, satsat på att föra ut information till allmänheten om nyttan och tanken bakom anläggandet av våtmarker. Informationsturerna har organiserats och genomförts av limnolog och pedagog Ingegerd Ljungblom och riktat sig till skolor, föreningar och företag. Verksamheten har växt från drygt 100 besökande år 2003 till knappt 1000 besökande personer år 2009. Hittills har 2440 personer besökt anlagda våtmarker under åren 2003-2009 under vattendragsförbundets informationsturer. Av dessa kom 34 % från Helsingborgs kommun, 34 % från Landskrona kommun, 16 % från Svalövs kommun och 16 % från Bjuvs kommun. Turerna går i linje med Länsstyrelsens riktlinjer vilka säger att resurser behöver avsättas för information som ger ökad insikt och engagemang i samhället om varför olika vattenvårdande åtgärder behövs. Detta för att öka hastigheten på våtmarksarbetet, då det går för långsamt i förhållande till de mål som satts upp.

Antalet besökande klasser ökar kraftigt. Många lärare som varit ute med en klass återkommer med nya skolklasser. 2009 var drygt hälften av turerna från skolor som tidigare deltagit i projektet.

Företag har varit svåra att nå. År 2003 inbjöds ett 50-tal företag via brev – endast 2 företag deltog. I år har 14 stycken föreningar bjudits in och en av dessa har deltagit.

De våtmarker som besöks under informationsturerna är S Vallåkra a, Bulls måse, forskningsdammarna i Långeberga och Görarpsdammen.

Informationsturerna görs så intressanta som möjligt med många roliga fakta. Den behandlar ekologi, näringskedjor och miljömålen och innehåller både information och aktiviteter. Under turerna har deltagarna fått en inblick i hur våtmarker påverkar viktiga förlopp i naturen och kan vara till glädje för hotade såväl som vanliga arter av djur och växter. Grupperna har fått lära sig hur landskapet har förändrats när det gäller vattentillgången i Skåne och vad förändringarna har haft för effekt på vattenkvalitet, djur och växter. Eleverna har fått med sig broschyren "Råån och miljön" samt Länsstyrelsens årsrapport. Med på turerna finns tubkikare, vanliga kikare, håvar, vannor och bestämningslitteratur.

Bakgrund

Sedan början av 1700-talet har en mycket stor del av våtmarkerna i Sverige dikats ut för att öka odlingsarealen. Man har också rätat ut och kulverterat vattendrag för att vinna mark. Detta gör att de naturliga processer som renar vattnet till stor del har satts ur spel och mycket näringsämnen och föroreningar följer med åarna ut i havet. Där bidrar de till övergödning, syrebrist och bottendöd. På Öresunds botten råder syrebrist årligen och livet i de grunda vikarna, de viktiga "barnkamrarna" för fisk och bottendjur, har påverkats mycket negativt av utsläppen. Många djur och växter som är beroende av vatten i landskapet för sin överlevnad är dessutom hotade. När våtmarkerna har försvunnit har också landskapets vattenhållande förmåga minskat, vilket ger både översvämningar och torka.

För att hjälpa naturen att återhämta sig har Rååns Vattendragsförbund, som är en sammanslutning av de kommuner som Råån passerar igenom, anlagt ett 60-tal våtmarker sedan 1991. Informationsturerna har som syfte att sprida information om varför man anlägger våtmarker och visa på den biologiska mångfald som utvecklas i och kring dammarna.

Informationsturerna går i linje med det arbetssätt Länsstyrelsen strävar efter för att lyckas med vattenvården i Skåne. "För att nå EU:s mål om en god vattenstatus till 2015 krävs [...] ökad insikt och engagemang i samhället om varför olika åtgärder behövs. Resurser behöver därför avsättas för information och för att få allmänheten att känna sig delaktig." (Miljötilståndet i Skåne - Årsrapport 2005).

Projektet hoppas kunna fortsätta under våren 2010.

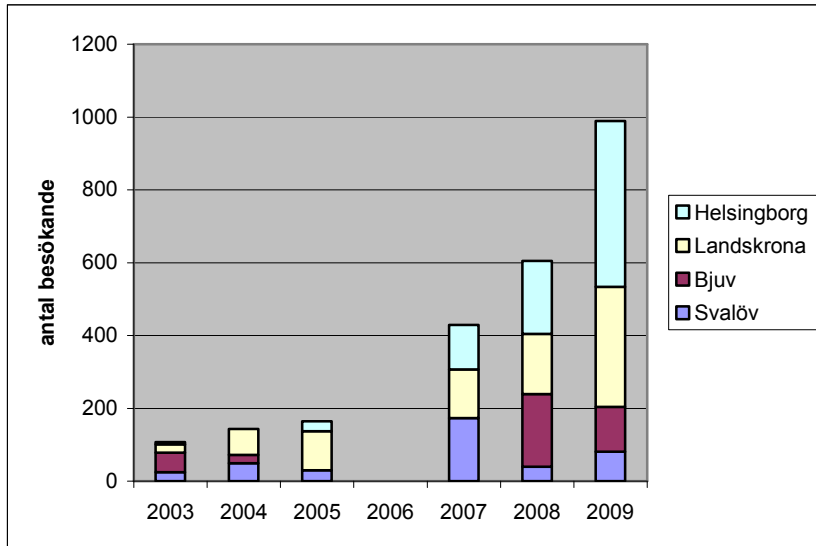
Utsikt från fågeltornet. Bulls måse.

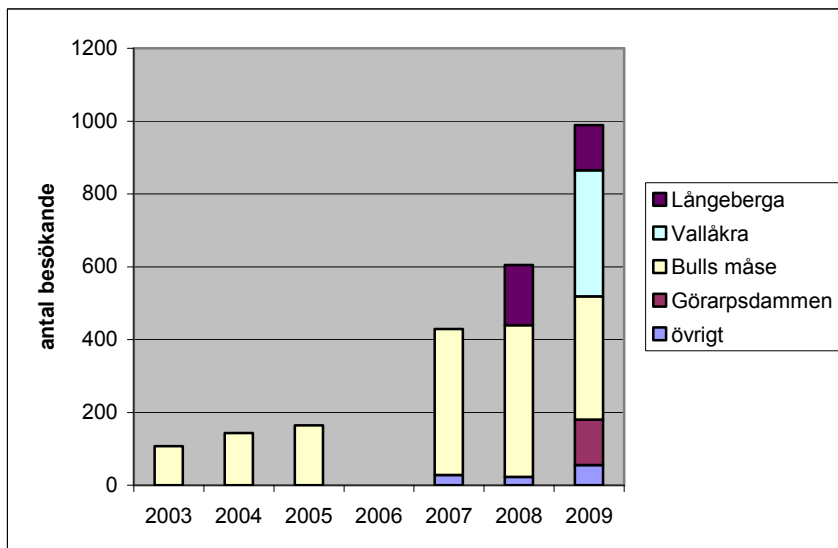
Vi har sett den bruna kärrhöken!

Antalet besökande växer

Under 2003-2009 har ca 2440 personer besökt anlagda våtmarker i Rååns avrinningsområde under organiserade informationsturer. Grupperna har kommit från Helsingborg, Landskrona, Svalöv och Bjuv kommun.

Figur 1: Antal besökande till våtmarkerna 2003-2009. Av dessa är 11 % vuxengrupper (företag, föreningar, lärare, föräldrar), 9 % gymnasieelever och resterande elever i grundskolan. År 2006 var det uppehåll i turerna.

Figur 2: Antalet besökande fördelat på exkursionsmål. Övrigt är turer som gått till vattendragsförbundets anlagda damm i Bruces skog, en enstaka tur direkt till skola pga extremt dåligt väder, samt några turer till Rååns dalgång pga transportproblem.

Fyra exkursionsmål

Bulls måse

Bulls måse är med sina 17 ha den största anlagda våtmarken längs ån och har sedan den anlades år 2000 fått ett mycket rikt fågelliv. Vid våtmarken finns ett fågeltorn och där häckar bl a gråhakedopping, trana och brun kärrhök. Ovanliga arter som exempelvis ägretthäger och purpurhäger på tillfälligt besök har lockat ornitologer från hela Sverige. Vid ett flertal tillfällen har Bulls måse valts för SKOFs årliga tävling "Tag plats" där det gäller att observera så många arter som möjligt under ett visst antal timmar. Under 2008 uppgick det till 52 arter. Förutom ett rikt fågelliv erbjuder Bulls måse fin och varierad håvning med olika arter av småkryp.

Långeberga

År 2008 tillkom Långeberga som är ett bra komplement till Bulls måse. Vid Långeberga finns ett antal forskningsdammar där man studerar hur en damm ska utformas för att bäst uppnå önskade syften. Där kan man också se hur ett åkerdike kan restaureras för att bättra rena vattnet och vara mer attraktivt för olika djur och växter. Vid Långeberga finns informationsskyltar och ett litet informationshus där man kan lära sig om våtmarker och även fika under tak. I anslutning till dammarna ligger ett parti lövskog med ett mycket rikt fågelliv på vårarna. Där hörs grönfink, gransångare, näktergal, bofink, gärdsmyg, trädgårdssångare, rödstjärt, lövsångare m fl.

Vallåkra

Dammen S Vallåkra a tillkom som exkursionsmål 2009 och blev mycket populär. Det är en mindre damm som ligger i utkanten av samhället Vallåkra och precis invid ån. Den har en mycket rik småkrypsfauna. Kring dammen är det ett våtmarksområde med vass samt ett lövskogsparti med bl a näktergal. Brun kärrhök sågs vid dammen ett flertal gånger under guidningarna. Området runt dammen hålls i ordning av byalaget i Vallåkra, gräset runt dammen klipps och där finns bänkar och bord. Efter att vi tittat på våtmarken följer en promenad upp till naturreservatet Borgen, ett lövskogsområde med intressant historia och ett av Sveriges småfågeltätaste områden. Här följer vi Råån och tittar, om tiden räcker till, på ytterligare en våtmark, en fd meandrande åfåra till Råån.

Görarpsdammen

Görarpsdammen ligger vackert i en sänka omgiven av lövskog. Den erbjuder relativt artfattig och svåråtkomlig håvning och besök har därför också gjorts till en mindre våtmark vid en närliggande åker. Då får besökarna se olika sorters dammar med olika förutsättningar och liv. En kortare vandring görs också uppströms Görarps mölla, då även ett par våtmarker passeras.

De olika exkursionsmålen kompletterar varandra bra. Att skolor belägna på olika ställen kan välja mellan flera exkursionsmål underlättar också kommunikationen.

Bilder från informationsturerna

Information om livet i vattnet i Bulls måse.

Vi har hittat en vattensalamander och en gulbrämad dykare!

Vandring genom lövskogen i Långeberga. Rikt fågelliv!

Undersökning av livet i en av dammarna i Långeberga.

Dammarna i Långeberga sedda uppifrån informationshuset Naturpunkten.

Rikt småkrypsliv i Vallåkra. Brun kärrhök och näktergal!

Vandring längs med Råån i naturreservatet Borgen i Vallåkra.

Paus vid Görarpsdammen.

Vandring för att se på fler våtmarker uppströms Görarps mölla.

Kontakter för projektet:

Ingegerd Ljungblom, tel 070-6731281 eller post@naturifokus.se, Claes Nihlén och Peter Göransson på Miljökontoret i Helsingborgs stad, tel 042-10 50 43 respektive 042-10 50 03.

Här håvar barnen in krypen i vattnet

Våtmarken Bulls måse utanför Ekeby har på några år blivit en oas för djur och fågelliv. I veckan var eleverna från Jens Billeskolan på plats för att spana efter fåglar och upptäcka djurlivet under vattenytan.

BILLESKOLM. Eleverna i årskurs 3 till 6 på Jens Billeskolan i Billesholm har just nu vatten som tema. Och vad passar då inte bättre än ett besök på våtmarken Bulls måse en bit från Ekeby. Här växte granar på 1990-talet. Men sedan år 2000 när arbetet med att återskapa våtmarken avslutades har djuren återvänt, fågellivet bjuder på både välkända och mer sällsynta arter. Och i vattnet kryllar det av smådjur och småfisk.

– Finns det blodiglar i vattnet? Och är det djupt, undrar Jonathan Victor och Philip Dubovan i klass 4B.

Guiden och biologen Ingegärd Ljungbom svarar lugnt.

– Blodiglar är sällsynta, hittar ni någon med röda ränder på ryggen, så är det en blodigel. Och ja det är djupt. Man ska inte gå ut i dammen.

Dagen innan såg hon fem tranor, ett antal doppingar och hörde en rödrom – en fågel som låter som en mistlur.

– Fågellivet har formligen exploderat de senaste åren, säger Ingegärd Ljungbom.

Hon visar eleverna två kartor där man tydligt ser hur det skånska landskapet förändrats de senaste 150 åren. Förr fanns det stora områden med våtmark som dikades ut för att för att skapa mer åkermark. Men sedan 1990-talet är har flera nya våtmarker återskapats.

– Bulls måse ligger utmed Råån som rinner ut i havet vid Råå. Ett av skälen till varför man återställer våtmarker är för att minska övergödningen av havet och andra vattendrag, berättar Ingegärd Ljungbom.

De naturligt bördiga jordarna orsakar tillsammans med det intensiva jordbruket, klimatet och luftföroreningar en hög transport av näring till vattnet. I en våtmark kan vattnet renas på naturlig väg, en del av näringsämnen sjunker till botten och en del sugts upp av växter.

– Även om våtmarker är bra för att hjälpa att göra vattnet som rinner ut i havet renare, är det också en fantastisk oas för fåglar, insekter och andra djur. Inte minst de hotade arterna får nu en chans att överleva, säger Ingegärd Ljungbom.

Bulls måse är på 17 hektar och är det största nyanlagda våtmarksområdet längs Råån. På kort tid har Bulls måse blivit ett välbesökt utflyktsmål, inte minst bland ornitologer. Rååns vattendragsförbund som är ett samarbete mellan Helsingborgs stad, Landskrona, Svalöv och Bjuvs kommuner har kommit till för att värna om Rååns miljö. Det är också de som gör bedömningen om ett område kan bli ny våtmark. Finns det förutsättningar går man vidare och gör en projektering. Markägaren kan få EU-stöd för anläggandet.

Lärarna Ulrika Andersson och Ramona Brenner tog med sig eleverna i årskurserna 3 till 6 ut till Bulls måse sedan de blivit inbjudna av Rååns vattendragsförbund.

– Vi nappade direkt. Det här är intressant för eleverna. I vårt arbetslag har vi vatten som tema just nu. Och det här en fin möjlighet för barnen att få en djupare förståelse för ämnet. Nästa besök ska vi göra på reningsverket.

Michael Thelin michael.thelin@hd.se 042-489 94 16

NIKLAS GUSTAVSSON

Eleverna från Jens Billeskolan började sin exkursion med att håva upp smådjur och kryp från vattnet. Några blodiglar fann man inte. Men en liten fisk, en spigg, infångades.

NIKLAS GUSTAVSSON

Bulls måse är 17 hektar stort och den största våtmarken som anlagts längs Råån.

NIKLAS GUSTAVSSON

Fågellivet har på kort tid blivit mycket livligt i Bulls måse.

NIKLAS GUSTAVSSON

BILAGA 2

INTYG

Vi har tillbringat två härliga dagar (27 och 28 maj) på Bulls måse med guidad tur. Vi fick vara med om spännande fågelskådning i fågeltornet, intressant håvning i sjön samt uppleva den speciella miljön kring en våtmark. Själva upplägget med presentation från guiden om själva våtmarken samt den praktiska delen där eleverna fick vara aktiva var bra och pedagogisk. Vi var där med två olika åldersgrupper, en 7-8:a och en 5-6:a. Vår guide Ingegerd Ljungblom la sig på den nivå barnen befann sig på.

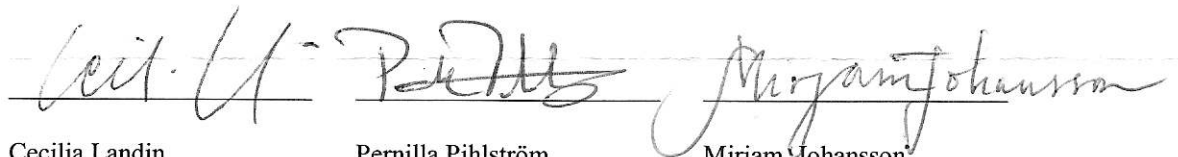
Att besöka våtmarken passade bra in i vår planering eftersom vi har läst ekologi i de olika klasserna och kunde avsluta med en exkursion till Bulls måse för att knyta ihop det de läst om i skolan. Eleverna lärde sig mycket under tiden vi var där, fåglars utseende och läte, deras flygsätt, hantera en kikare, vilka djur som finns i sjön, håva, visa hänsyn...

Eleverna uppskattade denna dag då vi var ute i naturen och tyckte det var jättespännande. Även livet runt om med grodor, hjortar mm var kul att studera. Vi rekommenderar starkt andra skolor att ta del av denna guidade tur.

Rååns vattenförbund sponsrar genomförandet av turen med guide.

Helsingborg 2008-05-30

Intygas av

Cecilia Landin
Pauliskolan

Pernilla Pihlström
Pauliskolan

Mirjam Johansson
Pauliskolan

BILAGA 3

Intyg

Minnesberättelse från en före detta fritidspedagog / montessorilärare och hennes miljöelever från Säbyholms Montessoriskola i Landskrona

2004 blev vi erbjudna en gratis spännande och intressant utomhuspedagogiska våtmarksdag vid Bulls Måse med Ingegerd Ljungblom. Idag har Ingegerd tagit ut många skolklasser till Bulls Måse, som är en större våtmark vid ett biflöde till Råån.

Första gången jag kom dit var våren 2004 med skolelever från Säbyholms Montessoriskola som hade varit med 1 år i vårt Grön Flagg miljöråd på skolan. Denna utflykt med Ingegerd var en överrasknings avslutning på vårterminen. När vi skulle åka ut till Bulls Måse hittade vi nästan inte dit. Mina elever tyckte att fröken Helen var lite tokig och att bussresan blev ett spännande äventyr. Ingegerd väntade på oss på en liten parkering långt ute på landet vid en by som heter Halmstad by. Jag hade 8 otåliga elever som hade gummistövlar, kikare, håvar, spannar och var sin ryggsäckar med matsäck i. De följde snällt med Ingegerd, mig, miljömorfar och mormor ut på en gräsbeklädd väg vid åkerkanten. Vägen tog slut vid en skogsdunge. Där inne kom vi till ett högt hjortstängsel som vi fick klättra över, oj så spännande. Väl inne fick vi en kort genomgång av var vi var, vad vi skulle titta på och vad vi skulle få göra. Ingegerd visade oss tydliga bilder av hur landskapet har sett ut förr i tiden och hur det ser ut idag och berättade enkelt och tydligt varför Bulls Måse är viktig plats för människor, djur och natur. Ingegerd genomförde detta på ett genomtänkt, lättbegripligt och intressant sätt som fångade både eleverna och oss vuxnas nyfikenhet att vilja veta mera. Efter genomgången fick vi håva och titta på allt som kryllade i vattnet. Håvningen blev extra roligt eftersom vi hade tillgång till en kunnig naturguide som kunde tala om vad alla konstiga smådjur hete, vad de gjorde, vad de äter och då kunde vi lätt slå upp dem fort i böckerna som vi fick låna. Vid Bulls Måse finns det ett fågeltorn också, eftersom det finns olika fåglar som är beroende av våtmarkernas miljö eftersom de äter av dess kräldjur, småkryp och insekter. Fågeltornet är högt och det var mycket spännande att bara klättra upp. Där uppe tittade vi ut över hela våtmarken med eller utan våra kikare på olika fåglar. Har man tur kan man få se kärnhök, svan, häger, gråhakedopping, ankor, sothöna mm. Vi fick även se hjortarna som gick och betade i skogen på andra sidan av våtmarken. Matsäcken smakade extra gott efter alla trevliga och intressanta aktiviteter. När det var dags att klättra över hjortstängslet och gå tillbaka till bilarna ville inte barnen avsluta och åka hem, men väl framme i bilarna var de både nöjda och trötta. Vi bokade givetvis om denna tur med Ingegerd våren 2005 och mina kolleger har åkt ut med Ingegerd alla åren därefter också.

Jag kan verkligen rekommendera er biolog och naturpedagogen Ingegerd Ljungblom eftersom hon är engagerad, kunnig, glad och trevlig tjej.

Mvh *Helen Thorn Jönsson* den 7/6-08

Helen Thorn Jönsson - naturumguide/naturpedagog

Länsstyrelsen i Skåne Län/Kullabergs Naturresevat

Blåkullavägen 6-6, 260 42 Mölle

turistinformation, bokningar och skolrelaterade frågor

Telefon: 042-347310 Säkrast 8:30-9:30

Telefon naturum: 042-347056

Mobiltelefon: 0768-401505

E-post: helen.thorn.jonsson@m.lst.se

Hemsida: www.kullabergsnatur.se

Privat hemsida: www.ekoskola.se